

Institutionen för humaniora och samhällsvetenskap

Gudinnetro och makt

Sofie Genfors

Januari 2009

C-uppsats, 15 högskolepoäng
Religionsvetenskap

Religionsvetenskap med inriktning mot kultur
Jari Ristiniemi

Genfors, Sofie (2009): Titel: Gudinnetro och makt

Uppsats i Religionsvetenskap. Institutionen för humaniora och samhällsvetenskap

Sammanfattning

Religioners symbolsystem kan, utifrån ett sociologiskt och antropologiskt perspektiv, uppfattas som grund för hur människor skapar och upprätthåller kultur och social ordning. Inom gudinnetroen riktas som oftast kritik mot de monoteistiska religionerna så som kristendom, judendom och islam. Man menar att dessa religioners etik, mytologi och symbolik tolkas och reproducerats utifrån en androcentrisk norm som främst gynnar exploatering av kvinnor, barn och jorden själv. Makt är ett nyckelbegrepp i dessa sammanhang. Mitt syfte är att förstå hur gudinnetroens symboliska system skapar förståelse av begreppet makt. Min huvudfråga är: Hur ser gudinnetroens förståelse av begreppet makt ut?

Jag har funnit att gudinnetroendes förståelse av makt kan härledas till upplevelsen och förståelsen av den immanenta Gudinnan. Gudinnan är livskraften och livscykeln som människor och natur är sammanlänkade i och därav lever i gemenskap inom. Vilket leder till en maktförståelse där makt främst ses som människans förmåga att utifrån den immanenta livskraften handla i världen för helhetens bästa.

Att använda sin makt för att dominera över andra är därmed inte ett uttryck av makt som har sin grund i upplevelsen av den immanenta gudinnan utan av makt över.

Nyckelord: Gudinnetro, makt, symboliska system, immanens, cirkel.

Innehållsförteckning

Abstract, sammanfattning

1. Inledning	4
1.1 Syfte	4
1.2 Förförståelse	4
2. Metod och material	5
2.1 Presentation av litteratur och författare	6
2.2 Begränsning och definition	7
2.3 Hermeneutisk metod	8
3. Teori	9
3.1 Religion och symboliska system	9
3.2 Makt	10
3.3 Makt utifrån Weber, Foucault och Arendt	11
3.3.1 Max Weber	11
3.3.2 Michel Foucault	11
3.3.3 Hannah Arendt	13
4. Kritik mot kristendomen	14
4.1 Från gudinnecentrerad religion till himmelsgudens allmakt	15
4.2 Den kristna gudsbilden	16
5. Gudinnetröns symboler	16
5.1 Gudinnan	17
5.2 Gudinnan är väven	17
5.3 Gudinnan är cirkel och spiral	18
5.4 Gudinnan är den födande moder	18
5.5 Gudinnan är helhet	19
5.6 Gudinnan och mytologins gudinnor	20
5.7 Ritualen och gudinnan	20
6. Diskussion och analys	22
6.1 Makt över/herravälde	22
6.2 Immanens, sammanlänkning, gemenskap och makt	23
7. Sammanfattning	28
8. Litteraturförteckning	30

1. Inledning

Jag tycker det är intressant att se hur människor skapar och upprätthåller det vi kallar verklighet. Detta sker till exempel utifrån religioners symboliska system. När dessa symboliska system inte behöver vara statiska har vi möjlighet att påverka både våra liv och våra samhällen. Inom gudinnetro och feministteologin riktas som oftast kritik mot de monoteistiska religionerna så som kristendom, judendom och islam. Man menar att dessa religioners etik, mytologi och symbolik tolkas och reproducerats utifrån en androcentrisk norm som främst gynnar exploatering av kvinnor, barn och jorden själv.

Makt är ett nyckelbegrepp i dessa sammanhang, den yttersta makten tillkommer gud fader, den allsmäktige. Denna bild blir tydlig i bönen Fader vår där sista meningen lyder ”ty riket är ditt och makten och härligheten i evighet”.

Inom gudinnetro och feministteologin framförs denna hierarkiska gudsbild som normgivande modell för hur maktförhållanden mellan till exempel män och kvinnor samt människor och jorden ser ut idag. Makt blir i denna modell något som legitimeras och utövas från ovan för att behärska, kontrollera och styra de maktlösa. Inom befrielsesteologin och feministteologi finns en önskan att reformera underliggande strukturer inom tron. Man önskar visa på andra tolkningsmöjligheter och förhållningssätt inom religionerna, då guds makt kan vara inklusiv och befria människor från androcentriska normer och mänskliga hierarkier. Min avsikt är att se om gudinnetrons symboliska system skapar en annan förståelse för och användning av begreppet makt till skillnad från den exklusiva hierarkiska fadersmakt de kritiserar, eller är maktbegreppet rent av oviktigt.

1.1 Syfte

Mitt syfte är att förstå hur gudinnetrons symboliska system skapar förståelse av begreppet makt. Min huvudfråga är: Hur ser gudinnetrons förståelse av begreppet makt ut?

1.2 Förförståelse

Jag är själv genuint intresserad av paganism, neo-shamanism och new agerörelsens syn på och förståelse av människan och vår omvärld. Minsta gemensamma nämnare inom

---

nyandliga rörelserna kan säga vara att de hyser kritik mot västvärldens livsföring och samhällsordning vilka man menar skapar mänsklig ohälsa och en skadad jord. Därför behöver det ske en förändring, men vägarna till förändring och helande förgrenas däremot ut i en mängd olika trosinriktningar, metoder och terapier. En del av dessa är främst individualistiska och fokuserar på individers personliga lycka medan andra framhåller vikten av helhetstänkande. När jag tidigare skrev B-uppsats var syftet att genom intervjuer med gudinnetroende besvara frågorna,

- Om gudinnetroen för de intervjuade främst är en väg för personlig och andlig utveckling?
- Huruvida de även ser gudinnetroen som en viktig och möjligt verktyg/väg för att förändra samhället?
- Hur den förändringen i så fall ser ut?

En av de gudinnetroende kvinnorna jag intervjuade menade att ”Det är fullständigt meningslöst att förändra sig själv om man inte också verkar i världen och vågar du inte förändra dig själv kan du heller inte förändra världen”.

Min följdfråga, vilket jag vill försöka finna svar på här, blev: Om gudinnetro är en väg att skapa en helare jord och mänsklighet, hur ser då gudinnetroens förståelse ut av ett så centralt begrepp som makt.

2. Metod och material

Jag har valt att göra en teoretisk uppsats med hjälp av litteraturstudier. Detta för att se vad för slags litteratur och teorier som finns om och kring gudinnetro, samt för att själv få en översiktlig förståelse av begreppet makt. Makt har belysts och utforskats från olika håll under decennier vilket medfört att litteratur och teorier i ämnet är alltför omfattande för att tillgodogöra sig och redogöra för under en C-uppsats.

Litteraturen kring gudinnetro har jag främst funnit under avdelningarna religionshistoria eller mytologi på bibliotekets hyllor. Söker man litteratur om gudinnetro som en i dag levande andlig rörelse eller religion är utbudet litet. Det finns flera böcker om den nyhedniska rörelsen där översiktliga beskrivningar av gudinnetroen ingår. Det finns också böcker som fokuserar på häxkonst och magi där gudinnetroen också är en självklar komponent men fokus ligger på det magiska utövandet. Dessutom finns det litteratur som studerar den

---

religionspsykologiska funktionen kring gudinnatron som ”Varför enskilda kvinnor väljer att bli gudinnetroende” likt avhandlingen *Den levande gudinnan* av Petra Junus. För att finna relevant litteratur har jag använt mig av bibliotekens lokala kataloger, Libris, kurslitteratur, samt sökt uppsatser och avhandlingar via nätet. Till störst glädje har litteraturens referensavsnitt varit för vidare forskning. Självklart är att en intervjustudie skulle tillföra ämnet fler infallsvinklar samt bekräfta eller förkasta vad jag själv funnit under denna studie. Orsaken till att jag valde att inte göra så är främst för att jag på detta vis vill få en överblick över vad det finns för litteratur i ämnet.

2.1 Presentation av litteratur och författare

Dreaming the Dark, Truth or Dare, The Spiral Dance av Starhawk

Starhawk har sina rötter i Wiccarörelsen och naturbaserad religion. Hon har skrivit ett flertal böcker som väver samman ekologi, politik och andlighet och har kommit att bli en av förfronstkvinnorna inom gudinnerörelsen.

The Great Cosmic Mother av Monika Sjöo och Barbara Mor

Sjöo och Mor är båda ekofeminister och aktiva gudinnetroende. Sjöo var även konstnär med många målningar på gudinne- och miljötemat. *The Great Cosmic Mother* tar upp människans förhistoria och historia, beskriver gudinnesymboler, gudinneskulturer och myter; ur ett kvinnligt perspektiv.

Bägaren och svärdet av Rianne Eisler

Eisler har skrivit flera böcker om hur vi kan skapa samhällen som bygger på partnerskap snarare än hierarki. I boken *Bägaren och svärdet* utgår hon från bland annat Marija Gimbutas arkeologiska forskning och teorier. Hon vill visa att det funnits gudinnecentrerade samhällen i vår förhistoria där människor under långa perioder levde i fred, och att dessa samhällen grundade sig på partnerskap istället för hierarkisk genusordning samt värnads för livet framför krigs- och våldsideal.

Gaia and God av Rosemary Radford Reuther

Reuther är teologiprofessor i Illinois. Hon har skrivit ett flertal böcker med feministteologiskt perspektiv där hon visar hur patriarkal religion reproducerar genusnormer och hierarkier. I boken *Gaia and God* för hon fram en ekofeministisk teologiförståelse som varken behöver låsa sig vid gud eller gudinna.

Motherpeace av Vickie Noble

Denna gudinne- och tarotbok har undertiteln “ A way to the goddess through myth art and tarot”. Boken hjälper till att tolka symboler ur ett gudinneperspektiv samt ger god insyn i gudinnetroendes symboler och världssyn.

Efter tusen år av tystnad, Jordens moder i nord av Birgitta Onsell

Svensk tealog som skrivit ett flertal böcker om gudinnecentrerad religion och mytologi samt böcker om genusordning. Till utgivningen av Bibel 2000 arbetade hon aktivt för att få ett förord tillstånd som kunde förklara och ta avstånd från bibelns negativa och våldsamma kvinnosyn, vilket inte gav resultat. Hon har startat sällskapet tealogerna.

Starhawk, liksom Sjöö och Eisler, är som jag uppfattar det några av få som skildrar gudinnetroen som en levande och samhällsengagerad rörelse istället för ett uttryck av individuella kvinnors religiösa särart. Jag fann det intressant att finna så många referenser och kopplingar inom litteratur kring gudinnatron och eko-feminismen. Författare som Charlene Spretnak, Starhawk, Eisler med flera förekommer inom dem båda. Det finns också en stor opposition inom feminismen och eko-feminismen mot kopplingen till gudinnetroen, vilket till exempel Janet Biehl ägnar sin bok *Rethinking Ecofeminist Politics* åt. Gudinnetroende verkar däremot vilja påvisa likheterna dem i mellan.

En orsak till den lilla mängden av litteratur är sannolikt att gudinne rörelsen ofta utgörs av mindre utspridda grupper som verkar utifrån olika traditioner vilket också kan göra den svårstuderad. Man kan även anta att flera av utövarna får inspiration från föregångarna inom rörelsen exempelvis Starhawk.

2.2 Begränsning och definition

När gudinnetro är ett vitt begrepp, behöver jag göra en begränsning och definiera vad jag menar med gudinnetro. Tron på gudinnor eller kvinnlig skaparkraft är levande inom många olika kulturer och religioner. Inom hinduismen ser vi flera olika gudinnor som Paravati, Shakti, Kali. Inom buddismen lever till exempel Tara. I dessa religioner är gudinnan som oftast underordnad guden och har i prästerskapets religion inte samma status som guden. Likväl lever hon i det folkliga religionsutövandet. Samma förhållande finner vi inom kristendom och katolicism, Jesus moder Maria är här ingen gudinna, men hon

---

vördas och tillbeds i folkmun som den stora modern. Så visst finns gudinnetro eller spår av den även inom de manliga gudarnas led.

I min studie utgår jag från gudinnetro som lever och vuxit fram både ur den paganska rörelsen och tealogen. Den paganska rörelsen har sin grund i natur och jordbaserad religion, de anser sig knyta an till förkristen andlig tradition, shamanism samt till traditioner hos ännu existerande naturfolk. Tealogen söker gudinnespår i religioner, myter och riter och har utformats från ett mer akademiskt håll. De menar att den första religiösa föreställningen var den som knyter samman naturen, födandet och livskraften med den stora gudinnan. Dessa två har sen korsbefruktat varandra och stundom sammansmält.

2.3 Hermeneutisk metod

Jag har valt att utgå från en Hermeneutisk metod. Hermeneutik syftar till förståelse av mening och bygger på tolkning som främsta kunskapsform. Ordet hermeneutik har samma ordstam som Hermes, gud i den grekiska mytologin. Hans uppgift var att förmedla budskap mellan gudar och människor. Han var också tjuv vilket är en ganska god sinnebild för hermeneutik enligt Per-Johan Ödman som menar att ”Hermeneutik innebär ofta att vi stjälar andra människors tankar genom att tolka dem.”¹

Den hermeneutiska processen omfattar fyra huvudmoment .

Tolkning: ”Tolkning är den akt varigenom jag inför mig själv och andra presenterar - lägger ut - min förståelse.”² Människans tolkning är alltid i viss mån subjektiv.

Förståelse: Ödman menar att det finns olika slags förståelse. Vi kan begripa något, få insikt i hur olika förhållande hänger ihop och så finns det mer djupgående former av förståelse då vi berörs kanske till och med förändras, detta menar han är hermeneutisk förståelse.

Förförståelse: vår förförståelse bygger på tidigare lärdomar och erfarenheter, förförståelsen inbegriper också känslor. På så vis kan den både vara ett hinder och en tillgång i tolkningsprocessen.

Förklaring: Tolkningar innehåller ofta förklaringar, vilket hänger samman med att vi behöver förklara för oss själva för att komma fram till en förståelse.

Den hermeneutiska processen pendlar mellan närhet och distans, del och helhet. Denna

---

1 Ödman 2003, s.72

2 Ödman 2003, s.74

process framställs bildligen som den hermeneutiska cirkeln, vilken också vidareutvecklats till en Hermeneutisk spiral. Denna kanske bättre fångar rörelsen i förståelseprocessen och inte låser den i en cirkel som enbart skulle kunna syfta till självbekräftelse.

Grundprincipen som den hermeneutiska cirkeln, spiralen, bygger på är att del och helhet ömsesidigt ska stödja varandra. Vidare illustreras hur det material som ska tolkas, får sin innebörd genom att relateras till tolkarens erfarenhet, teoretiska perspektiv och kunskaper. Men också genom att ses i ljuset av de tolkningar som växer fram.³ Tolkningen blir en syntes mellan förklaring, förståelse och förförståelse som förhoppningsvis fördjupar och vidgar förståelsen.

3. Teori

3.1 Religion och symboliska system

Jag har valt att ge en förklaring av begreppet symbol utifrån en religionspsykologisk ram. Detta för att religionens symboler, till skillnad från naturvetenskapens eller samhällsvetenskapens symboler, refererar till vår förståelse och upplevelse av det ogreppbara. Owe Wikström skriver i boken *Den outgrundliga människan*: ”Religionens symboler är evokativa, de är förknippade med upplevelser som inte kan förstås genom logisk analys”.⁴

Utmärkande för symbolen är enligt Wikström bland annat:

- Den har en egenskap gemensamt med ett tecken; den visar hän mot något bortom sig själv, något annat.
- I motsats till tecknet är den själv delaktig i det den hänvisar till.
- Den visar på verklighetsplan som eljest är otillgängliga för oss.
- Den öppnar vägen till dimensioner inom människans eget psyke som svarar mot dessa - för begreppsmässig kunskap - oåtkomliga verklighetsplan.⁵

Jag vill också visa hur man utifrån ett sociologiskt eller antropologiskt perspektiv kan uppfatta religionens symboler som grund för hur människor skapar och upprätthåller till exempel samhällssystem.

Kulturanthropologen Clifford Geertz menar att religionens symbolsystem är ett av de

---

³ Ödman 2003, s.79

⁴ Wikström 1995, s. 95

⁵ Wikström 1995, s. 95

viktigaste systemen för hur vi beskriver och formar social ordning och kultur.

Geertz definition av religion:

a system of symbols which acts to (2) establish powerful, pervasive and long lasting moods and motivations in men by (3) formulating conceptions of a general order of existence and (4) clothing these conceptions with such an aura of factuality that (5) the moods and motivations seem uniquely realistic.⁶

Moods kan ses som psykologiska värden likt tillit och respekt när motivation är den sociala och politiska följderna av dessa värden.

Likväl som symbolerna skapar stabilitet kan de användas för att underlätta eller skapa sociala förändringsprocesser. Exempel på detta sker inom befrielse- eller feministteologin där symbolskapande och symbolmanipulation kan tillföra ytterligare funktioner till symboler alternativt omtolka symboler för att skapa ny förståelse och nya handlingsmönster i samhället.

3.2 Makt

Jag vill här ge en allmän definition av makt samt översiktligt visa på tre olika teoretikers förståelse av makt. När dessa teorier flitigt används och kan ses som normerande för hur makt förstås i samhället tycker jag det är av intresse att se hur gudinnetröns maktsyn förhåller sig till dem.

I Nationalencyklopedin förklaras makt således:

Makt inom samhällsvetenskapen antingen handling, det vill säga maktutövning eller förmåga, det vill säga maktresurser. Makt utövas när en aktör A får en aktör B att handla efter A:s vilja, även om handlingen strider mot B:s vilja eller intressen. Grunden för A:s förmåga att utöva makt utgörs av maktresurserna med vilka A kan belöna eller bestraffa B.⁷

Exempel på maktresurser kan vara vålds- tvångsmedel, rösträtt, arbetskraft, ekonomiska resurser samt symboliska belöningar och bestraffningar såsom hot och klander.

Svenska akademins ordbok ger denna förklaring av makt:

förmåga; (ngns) möjligheter (att göra l. åstadkomma l. prestera ngt). kraft(er), styrka; vigör. Därunder bl. a. bildl.: (godt) tillstånd l. skick; blomstring, flor; välstånd; be-stånd (e _) samt: giltighet, (laga) kraft e _). förhållande(t) att ngn använder sin förmåga l. sina krafter l. beflitar sig l. bemödar sig.⁸

⁶ Geertz 1973, s. 90-91

⁷ Nationalencyklopedin. Uppslagsord: makt

⁸ Svenska akademins ordbok. Uppslagsord: makt

När den litteratur jag läst huvudsakligen är på engelska och författarna använder ordet power vill jag ge en svensk förklaring av begreppet. Power förklaras som: Makt över, förmåga, kraft. Makt ses både som makt över andra, men också som en förmåga eller talang vi har olika fallenhet för, samt som kraft, styrka egenskap exempelvis vindstyrka.⁹ Dessa definitioner visar att makt är mångtydigt och kan tolkas på olika vis utifrån olika individer och kontexter.

3.3 Makt utifrån Weber, Foucault och Arendt

Jag vill här översiktligt visa hur dessa teoretiker menar att makt kan komma till uttryck, kan skapas och användas.

3.3.1 Max Weber

Sociologen Max Webers definition av makt lyder: ”en eller flera människors möjlighet att genomdriva sin vilja i det sociala umgänget, och detta även om andra deltagare i det kollektiva livet skulle göra motstånd”¹⁰

Weber menar att alla maktskillnader behöver rättfärdigas, få legitimitet för att kunna bestå. Legitimiteten grundar sig på myten om hur de uppstått, exempelvis baseras prästens legitima makt på bibeln och gud. En mäktig person kan hänvisa till historiens erövringar eller hjältemodiga handlingar varur man skaffat sig rätten att härska. Härskares eller samhällets maktstrukturer kan så villkorligt delegeras till organisationer eller enskilda människor som i sin tur lärt sig tolka och acceptera strukturerna som sunt förnuft och normal aktivitet. På så vis kan maktstrukturer och ledarens ställning bevaras.¹¹

3.3.2 Michel Foucault

Foucault är en av de mest inflytelserika teoretikerna som analyserat makt. Han anser att makten inte kan knytas till en formel. Inte heller bygger makt på staten eller juridiska förhållanden även om vi gärna vill tillskriva staten eller kungen makten. Makt är en aktivitet som sker i en relation. Vidare ser han makt som effektiv i det mått den är dold, när den bärs upp av totalitet och våld är det inte längre en maktrelation utan enbart förtryck. Detta medför att det i all makt finns möjlighet till motmakt.¹² Foucault menar att makt och kunskap är förbundna med varandra. Varje samhälle och historisk epok har haft sina speciella

⁹ Nordstedts engelska ordbok. Uppslagsord: power

¹⁰ Weber 1971, s.53

¹¹ Engelstad 2006, s.31-32

¹² Nilsson 2006, s.89-93

makt- och kunskapsregimer som producerat sanningar utifrån de olika diskurser som varit rådande i samhällen, dessa har även varit delaktiga i att skapa nya diskurser. Synen på och förhållandet till makt har därmed förändrats efter samhällens förändringar, och förändringar av samhället har påverkat maktens form och uttryck.¹³

Foucault menar att 1600-1700 talet präglades av suverän makt. Makten utgick exempelvis från kyrkan eller kungen, vilka hade rätt att straffa individer som inkräktade på makten. Straffen var företrädesvis kroppsstraff eller avrättning, vars syfte var att statuera exempel och avskräcka andra från att ifrågasätta eller kränka den suveräna makten.

I industrialiseringens spår förändrades samhället, och även makten Foucault talar om disciplinär makt. Den disciplinära makten möjliggjorde och blev även en produkt av militärmaktens disciplin över soldaternas liv och agerande, likväl som den stod modell för uppbyggnad av och övervakning inom fängelser. Denna form av disciplin överfördes vidare till fabriken och på så vis till en bredare befolkningsgrupp. Inom disciplinär makt är övervakningen och kontrollen av individen den främsta maktyttringen. Avsikten är att utifrån rådande diskurs normalisera individer. På fabriken fastställs normer där utförandet av vissa moment eller handlingar är synkroniserad med en viss tidsåtgång för att nå rätt resultat, alternativt rätt delmål inom produktionen. Det finns inte utrymme för mänskliga handlingar som avviker från produktionsledet, och dessa är ej heller önskvärda. Människan blir främst del av produktionssystemet och upprätthållare av givna normer och värden.¹⁴

Biomakt är den tredje formen av makt. Här har den disciplinära makten överförs till hela samhället genom olika institutioner och teknologier. Dessa har till uppgift att kontrollera och styra biologiska processer. Exempelvis antalet födselar och människors livslängd och döende, påbudna vaccinerings etc. Normen som utgår ifrån rådande diskurser i samhället har internaliserats hos individerna vilket medför att maktutövandet tar plats inom människorna, de kontrollerar inte bara sig själva utan även varandra.¹⁵

Governmentality eller styrningsmentalitet är ytterligare ett begrepp som Foucault började teoretisera kring. Till skillnad från den disciplinära makten vars syfte är att begränsa individer kom Foucault att se frihet och makt som effekter av varandra. Governmentality omfattar även individens önskan till frihet. Denna frihet kräver självdisciplin för att

---

13 Nilsson 2006, s.81-82

14 Nilsson 2006, s.96 f

15 Nilsson 2006, s.123 f

hantera friheten på ett ansvarsfullt sätt utifrån de normer som råder. Genom att samla ny kunskap om individers behov och därav skapa nya expertområden och nya sanningar, kan man styra offentligheten genom samhällsplanering, nya lagar och regler. Makten som används på det här sättet att styra ses inte som förtryckande av individen utan utgör snarare en produktiv kraft i samhället.¹⁶

Enligt Foucault är makt produktiv, den producerar inte bara vetande utan är även en förutsättning för att ett subjekt ska kunna uppstå. Genom människors observationer och studier av människor som kunskapsobjekt, har slutsatser dragits om vad som kan ses som normalt. ”Norm signalerar både neutralitet och vad som är ”normalt”, normalisering blir en aktivitet som rättar till det avvikande till rätt sant beteende.”¹⁷

Detta har lett till åtskiljande praktiker då de ”normala” skiljts från de ”icke normala” utifrån olika rådande diskurser. När människor har ett behov av att tillhöra en grupp blir det viktigt att själva korrigera det ”onormala” för att få vara delaktiga. På så vis blir makten delaktig i att skapa subjekt. Foucault menar att vi behöver normerande makt, utan denna kan inga sociala varaktiga ordningar upprätthållas. Ett exempel på detta är barnuppfostran.

3.3.3 Hannah Arendt

Arendt gör åtskillnad mellan makt och herravälde. Herravälde kan både ägas och utövas, det bygger på kontroll av ekonomi, materiella resurser och människor. Makt däremot, menar Arendt, är en möjlighet som grundar sig på mänskligt samliv. ”Varje människa har fått ett mått av styrka att kalla sin egen men ingen besitter egentligen makt; den uppstår mellan människor som lever samman och den försvinner så snart de skingras.”¹⁸

Makt kan bara uppstå i en med- andra handling. Arendt menar att makt inte har gränser, när den uppstår med- andra är pluralitet både en förutsättning och en konsekvens. Makten växer ju mer den delas till skillnad från den personliga styrkan som är odelbar. Det är folket som ger statsorganet makt. När de inte längre stöds av folkets makt övergår de ofta till herravälde, våld eller vittrar sönder. Våld kan i sin tur förintä makt men inte ersätta den. När våld och makt är konträra begrepp leder våldet istället till herravälde, tyranni, totalitarism.¹⁹

¹⁶ Nilsson 2006, s.128 f

¹⁷ Nilsson 2006, s. 90 f

¹⁸ Arendt 1988, s.242

¹⁹ Arendt 1970, s.55

Arendt menar att vi använder ord som makt, våld, auktoritet, styrka och kraft som synonymer istället för att se de enskilda begreppens betydelse. Makt har kommit att bli synonym till våld och herravälde, vilket fjärrar makten och makt möjligheten från folket. Hos Arendt är människans tänkande och omdöme centrala för makt. För att makt utifrån Arendts definition ska existera, behöver människor använda sin tankeförmåga och sitt omdöme. Tanken har sin grund i den erfarna verkligheten och i intersubjektiviteten mellan tänkaren och de andra som delar denna verklighet. Det slags tänkandets främsta kännetecken är omdömesförmåga snarare än intelligens.²⁰

I Arendts bok *Den banala ondskan* blir krigsförbrytaren Eichmann, vars uppgift var att samordna transporter av judar till koncentrationsläger, en symbol för tanklöshet. Denna tanklöshet kostar tusentals människor livet. Eichmann säger sig inte haft något personligt emot judarna, att han aldrig dödat någon eller haft för avsikt att döda. Hans avsikt har varit att göra det han blir ålagd, följa reglementet och göra sin plikt. Vilket ligger i linje med det totalitära herraväldets syfte att ta ifrån människor deras egen tanke- och bedömningsförmåga. Utövandet av omdömesförmågan måste utgå från erfarenheten att vi delar denna världen med andra som upplever samma saker som oss själva, vilket även är grunden för makt. När människor slutar använda sin tankeförmåga och istället av vana följer regler och den allmänna opinionen, stannar de kanske inte heller upp för att tänka efter, när reglerna förändras drastiskt, som i totalitarism, där mord kan bli norm.²¹

4. Kritik mot kristendomen

Jag vill här visa på grundläggande kritik gudinnetroende brukar rikta mot de monoteistiska religionernas symboliska system, i detta fall främst mot kristendom eftersom jag menar att den nyhedniska gudinnerörelsen främst är ett fenomen i Europa och USA.

Gudinnetroende och feministteologer har olika utgångspunkt för sin kritik.

Feministteologerna befinner sig ofta inom den kristna gemenskapen, deras syfte är att förändra de underliggande strukturerna inom den kristna tron. Detta genom att presentera nya alternativa bilder för hur man kan förhålla sig till gud som inte vilar på androcentrism.

Sallie McFague för fram gudsförhållandet som ett vänskapsförhållande, gud som förälder likaväl moder som fader eller gud som partner i boken *Gudsbilder i en hotfull tid*. Likaså pekar feminist teologer på fel i bibelöversättningar och ensidig tolkning av skrifterna

---

²⁰ Hansen 1993, s.24

²¹ Masso 2005, s.81-82

vilket medfört att bibeln som vi ser den idag har en androcentrisk norm. I olika former av projekt som rör både översättningsbrister och nyfunna källor bl a de gnostiska evangelier som hittats i Nag Hammadi 1945²² finner man alternativa tolkningar till hur Bibeln ser ut idag.

Gudinnetroendes kritik syftar inte i främsta led till att reformera kristendomen utan att synliggöra att det finns andra förhållningssätt till jorden, människan och det heliga. Dessutom kan den syfta till att ge människor möjligheten att befria sig själva från den maktutövning och det förtryck de menar att en kristen norm utsätter människor och jorden för.

4.1 Från gudinnecentrerad religion till himmelsgudens allmakt.

Människans första föreställningar kring det vi idag kallar gud kretsade kring förmågan att ge liv, den livgivande principen i naturen kom att symboliseras av den stora modern eller gudinnan vilket mytologier samt arkeologiska fynd ger prov på. Man kan även anta att kvinnan som föderska av liv hade en annan ställning bland dessa folk. Vidare vet vi att människor levde ”närmre” naturen, de var beroende av naturen och följde naturens och himlakropparnas förlopp och cykler. Så mycket mer kan vi kanske inte veta om våra tidigare släktingar. Kanske är denna tid det paradiset som myterna ofta talar om både som minne och utopisk framtidsvision. Detta är ändå en möjlig sanning för en del gudinnetroende. För dessa är kristendomen ett led i och har många gånger använts som murbräcka för införandet av androcentrism och våldsutövande som norm.

Rosemary Radford Reuther menar att den mytiska förändringen från gudinnecentrerad religion till himmelsgudens allmakt symboliskt genomgick tre stadier. I första stadiet erkände fortfarande mannen sitt beroende av kvinnan och jorden. Gudinnans viktigaste roll blev till den som moder av en son, sonen fick makt av gudinnan - modern, att bli kung över universum. I den andra symboliska fasen försöker man separera den odödliga själen, anden, från den dödliga kroppen. Den positiva livgivande kraften från modergudinnan och naturen förnekas för att istället demoniseras. I den tredje fasen har naturen och kroppen blivit dött material vilka maktens män är fria att dominera över och exploatera efter eget syfte.²³

---

22 Eisler 2005, s.180

23 Reuther 1992, s.200-201

4.2 Den kristna gudsbilden

Allmakten utgår från en andlig skapare som tillskrivs manligt genus. Han är skapare av jorden och människan men står skild från denna och verkar istället från sin sfär bortom.

Detta medför att

- Gud som det högsta goda befinner sig bortom jorden och människan vilket bidrar till att skapa en värdeladdad dualitet mellan det andliga, och det fysiska element människan är och lever inom.
- En allsmäktig manlig gud legitimerar allsmäktig manlig makt i samhället.
- I dualismen ande/materia, anses mannen stå närmre det andliga och goda och kvinnan närmre jorden, det orena och demoniska.

Bibeln består av en samling myter som på olika vis befäster ovanstående tankegångar samt slår fast deras sanningsvärde när de framställs som guds ord och lag. Detta har skapat ett symboliskt system där Gud är symbol för allmakt som utgår från ovan och står skild från det materiella/jorden, legitimerar mäns rätt att genom hierarkisk maktordning bemäktiga sig och exploatera natur, kvinnor och djur. Gud som symbol för det goda rena och upprätthållare av ordning och lag legitimerar även mäns rätt att bemäktiga sig, exploatera natur, kvinnor och djur som straff för deras närmre förhållande till det orena och onda. Starhawk väljer att kalla denna maktordning för makt över.²⁴ Eisler använder ord som herravälde, härskarskap, härskar moral.²⁵

5. Gudinnetroens symboler

Gudinnetroende har ingen helig bok, skriven sanning eller lag för alla att följa.

Gudinnetroens symboler emanerar ur jorden och livet självt. När livet är föränderligt blir även symbolerna föränderliga. För att finna gemensamma symboler hos gudinnetroende har jag främst tagit del av texter från Starhawk, Monika Sjö, Birgitta Onsell och Vickie Noble. Min avsikt har varit att återge föreställningar och symboler som jag funnit grund för hos dem alla. Symbolerna kan bäst förstås i förhållande till helheten, samtidigt som helhetens mångfald tydliggörs av symbolerna.

---

²⁴ Starhawk 1987, s.14

²⁵ Eisler 2005, s.84, 143

5.1 Gudinnan

Gudinnan är livskraften/energin som genomsyrar universum och hon är jorden själv. När västerlänningar talar om religion som en tro på något större. Att vara gudinnetroende innebär huvudsakligen att uppleva livskraften inom kosmos som en manifestation av gudinnan själv. Gudinnan är moder av allt liv och allt liv lever genom henne. Gudinnans livskraft lever i träden, djuren, stenarna och människorna, alla är både hennes barn och ett med henne. Alla hennes livsytringar har ett eget medvetande och egen kraft/kunskap. Starhawk skriver:

We do not believe in the goddess - we connect with her; through the moon, the stars, the ocean, the earth, through trees, animals, through other human beings, through ourselves. She is here, she is within us all she is the full circle, earth, air, fire, water and essence - body, mind, spirit, emotions, change.²⁶

5.2 Gudinnan är väven

Livsväven är det energimönster allt liv samexisterar inom. Inom kärnfysiken har man funnit att på subatomisk nivå försvinner distinktionen mellan energi och materia. Reuther skriver:

Matter is energy moving in defined patterns of relationally. At the level of absolute minimum the appearance of physical stuff disappears into a void like web of relationship, relationships in which the whole universe finally is interconnected and in which the observer also stands as a part of the process.²⁷

I väven är människans energifält aldrig helt separerat från jordens energifält, vi är trådar i jordens aura. När allt levande är del av samma livskraft, är vi ständigt förbundna med varandra. Livet ses därav som en väv av relationer, allt levande är på olika vis beroende av varandra, påverkar varandra och kan hjälpa eller stjälpa varandra genom sin livsföring. De avtryck människor ger i livsväven av val och handlingar påverkar den övriga väven. I det stora ger till exempel skövling av regnskogen konsekvenser för ekosystemet över hela jorden som i det lilla hur de beslut människor fattar i vardagen påverkar medmänniskor i vår närhet men även ger konsekvenser för människor på andra kontinenter.²⁸

I mytologin ikläder sig gudinnan spindelns dräkt, hon förekommer i amerikanska ursprungsbefolkningens mytologi som grandmother spider eller spiderwoman.²⁹ Likaså förknippas gudinnor med vävkonst eller spinnande exempelvis i nordisk mytologi där Nornorna väver livsväven.³⁰

26 Starhawk 1989, s.91

27 Reuther 1994, s.248

28 Starhawk 1989, s.10

29 Sjöö & Mor 1987, s.51

30 Starhawk 1989, s.10, Noble 1983, s.71

5.3 Gudinnan är cirkel och spiral

Cirkeln, cykeln, symboliserar både helhet och helighet inom gudinnatron. Allt liv rör sig i en cykel, växtligheten spirar och blomstrar under vår och sommar, vissnar och dör under höst och vinter, omvandlas för att åter börja spira nästa vår. Månen visar samma förlopp. Hon är ny, blir full, avtar och ”försvinner”. Birgitta Onsell skriver: ”Ur månens faser och naturens växlingar - att födas, att mogna, att avta, att dö och försvinna och återkomma - uppstod av allt att döma den första tron. Livet som cirkelgång med den skapande gudomen i centrum.”³¹

Människans cykel är den samma hon föds, lever, åldras, dör för att omvandlas. För en del gudinnetroende är omvandlingen främst en biologisk process då kroppen förmultnar till jord och näring, för andra ses döden som en övergång till och transformation i de dödas eller oföddas rike. De som gått före, våra förmödrar och förfäder är i viss mån tillgängliga för oss som krafter att hedra och be om vägledning och kunskap av.³² Varje cirkel av liv och död ger förutsättningar för och påbörjar ett nytt varv, tillsammans skapar de en spiral. Energins cykliska rörelse omfamnar föreställningen att det vi ger av oss själva är det vi får tillbaka, den upprätthåller lagen om karma.³³ Även människans minsta biståndsdelar DNA-kedjan utgör spiralens form.³⁴

Ormen är kanske en av de främsta gudinnesymbolerna, många av de gudinnestatyer man funnit vid arkeologiska utgrävningar visar gudinnan tillsammans med ormen eller gudinnan som ormen. Monika Sjöo skriver:

The snake was first of all a symbol of eternal life (like the moon), since each time it shed its skin it seemed reborn. It represented cosmic continuity within natural change - spiritual continuity within the changes of material life. Gliding as it does in and out of holes and caverns in the earth, the serpent also symbolised the underground, abode of the dead who wait for rebirth³⁵

5.4 Gudinnan är den födande modern

Starhawk skriver: “The Goddess is first of all earth, the dark nurturing mother who brings forth all life. She is the power of fertility and generation; the womb and also the receptive tomb, the power of death.”³⁶

Gudinnetroende menar att jorden är vår främsta livsbetingelse. Jorden kan överleva utan oss men vi kan inte existera utan jorden. Jorden förser oss med det vi behöver för att

31 Onsell 1999, s.30

32 Junus 2000, s.190

33 Noble 1983, s.87-88

34 Starhawk 1989, s.142

35 Sjöo & Mor 1987, s.58-59

36 Starhawk 1989, s.92

överleva. En annan benämning på jorden är Terra Mater. Gudinnan och moder jord är en och den samma. Som den stora jordemodern är hon den fruktsamma myllan som föder fram mångfald av nytt liv ur sitt eget inre, ur sin mörka kraft, hennes inre mörker bär fröet och potentialen till allt liv. Skötet är porten mellan världarna, mellan död och liv.³⁷ Den symboliserar också människans förmåga att färdas mellan den manifesta verklighet och den transcendent varseblivningsförmågan. Mandorlan, skötet i stiliserad form, förekommer även i konst och ikonografin som symbol för den transfigurerande Kristus eller för himladrottningen Maria.³⁸ Moder jord är fysisk hon är här och nu. Hon är det biologiska kretsloppet av födelse - död, förruttelse och ny födelse. Bägaren och kitteln är ytterligare symboler för gudinnans livmoder den helhet livet föds fram ur, de båda är kärll som symboliskt fylles med livets vatten.³⁹

5.5 Gudinnan är helhet

Även ägget, vars ovala form rymmer det nya livet är en gudinesymbol. I det finska nationaleposet Kalevala blev jorden och himmelen skapade ur ägget. Denna mytiska skapelse refererar flera av de författare jag läst till.⁴⁰

Ej i ävjan äggen gömdes;
skönt förändrades bitarna:
äggens nedre del blev danad
till den låga moderjorden,
av den övre välvdes himlens höga valv;
till sol blev skapad övre delen av det gula
och till måne förvandlades
övre delen av det vita.⁴¹

Om modergudinnan skriver Monika Sjöö: "She was the world egg, containing the two halves of all polarities or dualisms - the Yin/Yang of continuity and change, expansion and contraction of the universe."⁴²

Gudinnan/ägget är en helhetssymbol, den omsluter både den expanderande och den nedbrytande kraften i universum som tillsammans utgör förutsättningen för liv. I Yin/Yang symbolen står Yin för den inåtgående, nedåtgående kraften, hon är mörk och förknippad med jorden, månen, vattnet och känslor. Yang är den utåtgående, uppbyggande energin som är förbuden med ljuset, himmelen och mental aktivitet. Tillsammans utgör de den

37 Starhawk 1989, s.91

38 Biederman 1989, s.270-271

39 Noble 1994, s.155

40 Onsell 1994, s.90, Sjö & Mor 1987, s.55

41 Kalevala 1945, s.5

42 Sjöö & Mor 1987, s.63

växelverkan av kraft som får spiralen, ormen att fortsätta vrida sig.⁴³ I den dualistiska föreställningsvärd vi lever i har de komplementära krafterna Yin och Yang särskiljts från cirkeln. Kvinnors kraft har likställts med Yinkraft och nedvärderats, män har tillskrivits Yangkraft vilken setts som en överordnad form av energi. Starhawk menar att både män och kvinnor, för att vara hela behöver tillgång till Yin- och Yangkraft. När Yin och Yang separeras och likställs med generella mönster som kvinnor och män ska anpassas inom begränsar de människors möjligheter att verka utifrån hela sin kapacitet.⁴⁴

5.6 Gudinnan och mytologins gudinnor

Gudinnan är cykeln, själva livsrytmen av födande och död och samtidigt den manifesta jorden. Mytologins olika gudinnor synliggör främst olika aspekter av livet och helhetens yttringar. Gudinnor brukar knytas till månens olika faser men även till. Jungfrugudinnan förbinds med vår och nymåne, modergudinnan med sommar och fullmåne, den gamla visa med vikande måne och hösten och nedbrytande energi, ibland även döden.⁴⁵ Noble menar att de tre gudinneaspekterna representerar arketyperiska stadier i människans liv och harmonierar med både naturens och människans livscykel.⁴⁶ I nordisk mytologi är Hel dödsmoder, gudinna. Dödsaspekten förknippas med mörkmåne, vinter och det som pågår i det fördolda likväl som med de otämjda kaoskrafterna.⁴⁷

Jungfrugudinnan och modergudinnan gestaltas också som mor och dotter exempelvis Demeter och Persephone i Grekisk mytologi. I denna myt är det guden Hades som rövar bort Persephone, den spirande livskraften, och på så vis får växtligheten att avstanna.⁴⁸ Gudinnor kan också vara kopplade till olika platser eller olika element, det förekommer ett flertal gudinneberg exempelvis Omberg, drottning Ommas berg eller Chomo-Lungma "Mother mountain of the universe" som vi känner bättre som Mount Everest.⁴⁹ Även himlakropparna är modergudinnan, stjärnorna och planeterna är manifestationer av henne, exempelvis var den egyptiska gudinnan Hathors kropp himmelsbågen, som kosmos omsluter hon sig själv.⁵⁰

5.7 Ritualen och gudinnan

Gudinnan är immanent i skapelsen, även människan är del av hennes energi. Människan upplever cykelns rytm i naturen, i vardagen och tar del av den i sitt inompsykiska liv.

43 Sjöo & Mor 1987, s.63-64

44 Starhawk 1989, s.42

45 Starhawk 1989 s.92

46 Noble 1994, s.35

47 Onsell 1990, s.161

48 Onsell 1994, s.130

49 Sjöo & Mor 1987, s.49

50 Onsell 1994, s.80

Människan föder fram idéer från sitt inre som realiseras i det yttre och som hon senare kanske måste släppa taget om eller förändra för att skapa en ny rörelse. I människans liv möjliggör ritualen ett möte mellan inompsykisk verklighet och yttre verklighet. Skapandet av ritualen är en medveten och fokuserad handling med ett syfte. Ritualen iscensätter symbolernas verklighet och möjliggör för människor att vistas i verklighetsplan som annars är otillgängliga för dem, för att återgå till Wikströms definition. Ritualen är också ett sätt att tillsammans med andra fördjupa och intensifiera upplevelsen av det heliga, i detta fall livskraften i väven. "Ritual is a way of marking and intensifying value. The moon waxes and wanes, but we may barely notice. But when we mark her changes with ritual, we identify with her cycles."⁵¹

Genom att rituellt fira årshjulets växlingar och månens faser blir cykeln levande inom människan. Hon levandegör kretsloppet av födelse, mognad och död. De cykliska ritualerna ger stöd i att hantera och klara av personliga förändringar, exempelvis kan våren ses som en gynnsam tid att påbörja projekt eftersom det harmonierar med jordens återfödelse. I Starhawks beskrivning av ritualer börjar deltagarna med att symboliskt dra en cirkel, gudinnans princip, runt platsen, hon själv omgärdar på så vis ritualen. Man kallar in gudinnans olika aspekter födande, död, jord, himmel. Även andra livsformer och krafter som till exempel stenfolket och vindandarna kallas in att delta i cirkeln. Tillsammans utgör de olika aspekter av helheten. Man skapar altare som smyckas med symboler för olika krafter och med personliga föremål. I den rituella cirkeln tydliggörs livsväven fysiskt genom individernas eget deltagande i och relation till resten av cirkeln. Men främst på grund av en intensifierad upplevelse av energin som genomsyrar ritualen som kan öppna deltagarna för jagets förmåga till transcendens, mystiska upplevelser och extas.⁵² Den rituella cirkeln är ett miniatyrkosmos där deltagarna med hjälp av sitt syfte och stöd från de inkallade krafterna kan skapa nya riktningar för energin att flöda i väven. Moder jord föder fram livet ur sitt inre, likaså är det för människan. Under en ritual kan en förändring i det inre landskapet skapas, vilket är en förutsättning för att hon också ska ha möjlighet att skapa nya mönster i sin yttre verklighet. Hon har även uttalat inför kosmos vilken hennes önskan är, intentionen är lagd i den stora vävens hand.⁵³

---

51 Starhawk 1987, s.98

52 Noble 1983, s.98

53 Starhawk 1987, s.100

6. Diskussion och analys

Min upplevelse genom de texter jag läst är att förespråkare av gudinnetro gärna och ofta definierar sig själva utifrån vad de inte är, vad de vänder sig emot exempelvis den patriarkala hierarkiska norm man anser kristendom representerar. Teorier samt problematisering kring gudinnetro som normerande symboliskt system i större sammanhang har jag svårt att finna, vilket kanske är naturligt när det är en relativt liten och icke sammanhållen rörelse.

Geertz menar att religionens symboliska system producerar och upprätthåller människors och kulturernas djupaste värden. Dessa skapas ur och talar till människans inompsykiska verklighet, där av uppfattas dessa värden som genuint äkta.

Religionens symboler genererar psykiska stämningar och värden. Värden som människan upplever känns bra och som de vill realisera och upprätthålla i den yttre verkligheten genom till exempel politik och kultur. Jag menar att gudinnetrons symboler skapar en värdegrund av immanens, sammanlänkning och gemenskap, dessa värden kan härledas ur förståelsen av gudinnan. I ljuset av denna värdegrund får man förstå synen på makt.

6.1 Makt över/herravälde

I Nationalencyklopedin skrivs att: ”Makt utövas när en aktör A får en aktör B att handla efter A:s vilja, även om handlingen strider mot B:s vilja eller intressen. Grunden för A:s förmåga att utöva makt utgörs av maktresurserna med vilka A kan belöna eller bestraffa B.”⁵⁴

Ordet power förklaras också både som: makt över, förmåga, kraft.⁵⁵

Som vi tidigare sett ses makt när den utövas över andra utifrån feminist teo/teologiskt perspektiv som en produkt av och förutsättning för symbolspråk som bygger på dualism och hierarki mellan gud/det högsta och jorden, människorna själva.

Starhawk har valt att kalla denna maktform *makt över*.⁵⁶ Eisler använder ord som herravälde, härskarsystem, härskarmoral.⁵⁷

⁵⁴ Nationalencyklopedin. Uppslagsord: makt

⁵⁵ Nordstedts engelska ordbok. Uppslagsord: power

⁵⁶ Starhawk 1987, s.14

⁵⁷ Eisler 2005, s.84, s.143

“Power over motivates through fear. Its systems instil fear and then offer the hope of relief in return for compliance and obedience. We fear the force and violence of the system should we disobey, and we fear the loss of value, sustenance, comforts and tokens of esteem.”⁵⁸

Makt över/herravälde legitimerar ett hierarkiskt värdesystem, där människor och natur inte har inneboende värde, värde är något man förtjänar. De som ses som mer värda har makt att exploatera de som ses som mindre värda. De med mest makt har också rätt att avgöra vad som anses vara värdefullt och därmed döma och skambelägga de som ej följer den rätta normen. Makt över/herravälde respekterar varken cirkeln, väven eller livets mångfald. I makt över finns ingen cirkel som omsluter duala föreställningar istället ställs dessa mot varandra och inlemmas i det hierarkiska systemet. Makt över/herravälde bryter sönder respekten och ansvaret för livet, för ömsesidiga relationer och varelsers inneboende värde.

6.2 Immanens, sammanlänkning, gemenskap och makt

Gudinnan, är immanent i människorna och i väven. Människornas förmåga till makt kan förstås utifrån hennes upplevelse av denna enhet. Människornas energifält är aldrig helt separerad från jordens energifält, vi är trådar i jordens aura. Som vi sett i Svenska akademins ordbok inrymmer både förmåga och kraft i definition av makt. Det engelska ordet power förtydligar förhållandet ytterligare när power både används som ”power of life” och ”power from within”. Att uppleva och använda sin kraft är att använda sin förmåga till makt.

Starhawk ser förmågan till makt som människans möjlighet att agera, utifrån den immanenta livskraften, vilja och integritet. Det är en rättighet som grundar sig i människans inneboende värde. Människors integritet behöver även den förstås utifrån gudinnetrans symboliska kontext där den är skapad, i relation till och samhörighet i väven.⁵⁹ När kraften, livsenergin är helig medför det att rätten att agera, att använda sig av sin förmåga till makt är ett sätt att hedra livet. Att använda sin makt för att dominera över andra är därmed inte ett uttryck av makt som har sin grund i väven och den immanenta gudinnan utan av makt över/herravälde.

Under livets gång har människorna insocialiserats till att agera och reagera utifrån samhällets normer, somliga av dessa, exempelvis genusnormer och hierarkier har begränsat

⁵⁸ Starhawk 1987, s.14

⁵⁹ Starhawk 1997, s.37

människors handlingsförmåga. Genom förmåga till makt som har sin grund i förståelsen av den immanenta gudinnan har människor också möjlighet att förändra sin självbild och förståelse av världen.

I genusordningar där kvinnor och män fostras till att realisera Yin- eller Yangkraft, kan upplevelsen och förståelsen av makt som en förmåga, vars grund är helhet, hjälpa människor att integrera förståelsen av de komplementära krafterna. Män kan komma att uppvärdera och anamma de traditionellt sett kvinnliga värdena. Likväl som kvinnor får tillgång till sin Yangkraft. När förmågan till makt grundar sig på så väl fysisk som psykisk upplevelse överbrygger den det inompsykiska glappet mellan kropp och psyke och kan därav frigöra människor från skam och skuld inför sig själva och sina kroppar.

Upplevelsen av makt som en del av livskraften ger människor möjlighet att påverka livet genom inre arbete. När hon till exempel skapar inre bilder av det hon önskar utifrån sin kreativitet och fantasi påverkar hon inte bara sitt eget system utan helheten, detta när människans energi alltid är förbunden med kosmos energi. Under ritualer och ceremonier kan denna forma av förändringsarbete förstärkas genom att man där upplever sig öppna upp till sitt inre och stå i kontakt med helheten. "Power-from-within, depends on a moving, living balance of the energies that sustain interconnected life. To misuse it is to loose it. Energy like water has power to shape only when it is in motion."⁶⁰ Vilket jag förstår som att vår förmåga till makt måste användas i harmoni med väven och gudinnan. När människor låser energiflödet för att behålla det för egen vinst agerar de utifrån makt över/herravälde. Jag menar att förmågan till makt kan liknas vid gudinnesymbolen ormen. Ormen vistas i de olika elementen, den lever både i vatten, under och ovan jord, den förknippas med draken vilken har förmågan att flyga och med salamandern, den lilla drake som i mytologin är eldens väktare. För att använda vår förmåga till makt så att den inte övergår i makt över/herravälde behöver människorna likt ormen lära känna olika delar av sig själv. Hon behöver förmågan att agera utifrån både Yin- och Yangkraft, detta i harmoni med och kunskapen om de element, de sammanhang hon ingår i. Moders/gudinnekraften är skapande och födande kraft, utifrån detta perspektiv kan även människornas kraft och makt ses. Det är förmågan att vara kreativ, skapa och handla utifrån hela vårans potential. Förmågan till makt ger oss också rätten att sätta gränser och göra avslut, samt att göra

---

60 Starhawk 1987, s.23

motstånd mot förtryckande system och överhöghet. Förmågan till makt är bunden till förståelsen av att vi alla är värdefulla, värdet är inget människan måste göra sig förtjänt av det är inneboende i skapelsen.

Människors förmåga till makt behöver harmoniera med väven för att ej skapa hierarki och makt över/herravälde. Cirkeln ger en annan modell av makt än härskarmakt. Gudinnans princip är cirkeln, den stora cirkeln väven utgör, men även cirkeln av människor. Cirkeln skapar ingen hierarki, den förmedlar gemenskap och samordning samt tydliggör att det är mångfald som utgör helhet. I cirkeln har människor möjlighet att mötas, se och värdera varandras olikheter och tillsammans förena sin förmåga till makt, för helhetens bästa utifrån samordning.⁶¹ I cirkelns gemenskap är alla deltagare synliga för varandra och alla blir sedda. Om en individ i cirkeln är ur lag går energin, stödet dit. Att skapa en varaktig, stödjande väv av relationer i cirkeln av människor, påverkar och stödjer den stora väven av relationer, när människor alltid är i kontakt med kosmos energi. När människorna använder naturens resurser utan att ta ansvar för de konsekvenser det ger för ekologin och för framtiden agerar människor utifrån makt över/herravälde. Om människor respekterar naturens medvetande och agerar för att upprätthålla balans hedrar hon istället relationen och cirkeln.

Riane Eisler talar om förverkligande makt, denna form av makt menar hon realiserar gudinnans ordning och symboliseras hos Eisler av bågaren. För att ha möjlighet att förverkliga gudinnans ordning behöver samhället grunda sig på partnerskap mellan kvinnor och män men även balans/partnerskap mellan så kallade kvinnliga och manliga värden (Yin och Yang) inom varje människa. När dessa olika energier inte separeras utan omgärdas av cirkeln kommer traditionellt kvinnliga värden, som omsorg om varandra, att uppvärderas och vara de underliggande stämningar som formar samhället. Eisler menar att vårt sätt att tänka, känna och handla kommer att förändras i takt med att härskarsamhället omvandlas till ett partnerskapsamhälle. Makt behöver då inte ingå i system av vinst eller förlust utan generera vinst för alla.⁶²

Min tanke är att när människor tillsammans förenar sin förmåga till makt, med cirkeln som modell, representerar processen symboliskt både ägg, orm och födande. I cirkeln, ringen av människor, läggs deltagarnas tankar och känslor fram. Dessa utgör äggets komponenter som omgärdas av cirkeln. Samordning skapas i spiralens, ormens vindlingar.

61 Starhawk1997, s.114-115

62 Eisler 2005, s.281

Varje varv ordet går runt tillförs nya infallsvinklar, tills man tillsammans kan fatta ett beslut som är grundat hos cirkeln alla deltagare för att realiseras i världen. Gudinnan är den födande kraften, att tillsammans skapa i cirkel är att medvetet fortsätta skapa/föda världen i människors sammanhang.

Utifrån gudinnetrans kontext är de patriarkala religionernas normer grunden för den maktstruktur människor insocialiseras i, detta systems förhållningssätt är så naturligt för människor att det till synes är dolt. Starhawk knyter an till Foucaults maktteorier, hon menar att den disciplinära makten är så väl insocialiserad att den ses som naturlig. När vi möter makt över reagerar vi utifrån detta systems ramar.

Authority relieves us of the responsibility of independent action. Instead, we react in set and patterned ways. Systems of punishment generate four basic responses. We can comply, rebel, withdraw or manipulate. All confirm the power of the system because they respond to rather than challenge the reality the system has created.⁶³

Likt Foucault tänker hon att maktrelationer möjliggör motmakt. Med cirkeln som grund har människor möjlighet att agera och göra motstånd. Motståndet grundar sig på andra symboler och andra värden och kan därmed sätta hierarkiska maktsystem ur spel. Detta kräver kunskap både om *makt översystemet* som sådant och de spår det satt i individers psyke. Starhawk menar att människor i *makt översystem* internaliserat en inre konstitution som hon kallar "the selfhater".⁶⁴ Denna röst har tagit positionen av våran inre herre och domare. Den inordnar våra tankar, känslor och handlingar i ett disciplinärt system som värderar lydnad och straffar olydnad. Att lyda tillför människor värde, att handla olydigt gör oss värdelösa. Då vi agerar på sätt som inte faller inom normen, är det vår inre konstitution som fördömer oss hårdast. Vilket gör det svårt för människor att se att det finns alternativ till maktsystem som bygger på straff och hierarki.⁶⁵

I gemenskaper som växer fram med cirkeln princip som grund, hjälper gruppen till att bekräfta både individer och gruppens gemensamma grund. Cirkeln utgör ett forum där människor blir sedda istället för övervakade och bedömda, vilket kan ses som avgörande för att människor ska ha möjlighet att få distans till samhällen som genomsyras av disciplinär makt. För att använda sin förmåga till makt för helhetens bästa, behöver människors egenvärde och känsla av samhörighet vara väl grundad, risken är annars stor att man av vana agerar utifrån personliga vinstintressen och rädsla för förluster. Om en individ agerar för att styra cirkeln efter egen vilja försätts cirkeln princip ur spel.

---

63 Starhawk 1987, s.75

64 Starhawk 1987, s.66

65 Starhawk 1987, s.75-76

Utifrån det samhällssystem människor i exempelvis Sverige ingår i menar jag att rörelser och aktioner som ej erkänner makt över/herravälde-system ofta benämns som civil olydnad och kopplas till rörelser som Plogbillarna eller Greenpeace. Vilket inte betyder att alla aktioner av civil olydnad är handlingar som har sin grund i gudinnetroendes förståelse av cirkeln.

Gudinnetroendes upplevelse och förståelse av makt kan, om vi använder Foucaults teori, producera nya diskurser och ny normerande kunskap som grundar sig på cirkeln och den immanenta gudinnan. Foucault menar att makt inte bara producerar kunskap utan även subjekt. Från gudinnetroens symboliska system då makt inte enbart uppstår i relation mellan människor utan existerar som förmåga inom människor och mellan människor och väven, kan upplevelsen av sammanlänkningsväven i lika hög grad vara medskapande av subjekten.

Hos Arendt uppstår makt i en med- andra handling och den försvinner så fort människorna skingras. Detta kan liknas vid gudinnetroendes förståelse av alla livsformers sammanlänkning i väven, där vi inte kan existera utan ett med- andra. Cirkeln visar också hur vår förmåga till makt behöver samordnas tillsammans i resten av väven för att ej övergå i en handling av makt över/herravälde. För Arendt är människans tanke- och omdömesförmåga central för makt. Tanken har sin grund i den erfarna verkligheten och i intersubjektiviteten mellan tänkaren och de andra som delar denna verklighet, den kännetecknas av omdömesförmåga snarare än intelligens.⁶⁶ Utifrån gudinnetroens perspektiv delas verkligheten ständigt i det stora av hela väven och erfars i intersubjektiviteten mellan olika existenser, former inom väven. Inom gudinnetroen är tanke- och omdömesförmågan avgörande när människor behöver lära känna sig själva, sitt eget värde och sin förmåga till makt för att ha möjlighet att agera från andra normer än de man insocialiserats i. Att uppvärdera personers tanke- och omdömesförmåga bidrar också till att människor upplever sitt personliga ansvar och delaktighet i väven, världen och varandra. När cirkeln är grunden för maktutövandet har man ansvar att utifrån sin egen förmåga göra det man kan, men man står inte ensam utan kan stödja varandra i gruppen. Man agerar inte utifrån lydnad utan utifrån gemenskap. Arendt menar att pluralitet både är en förutsättning och en konsekvens för makt med- andra. Detta överensstämmer med förståelsen av väven där livet självt rimligen bör ses som en makt med- andra handling.

---

66 Hansen1993, s.24

När människor fortsätter bruka våld mot jorden av personliga vinstintressen använder de varken tanke- omdömesförmåga eller förmågan till makt med- andra handlingar, då agerar de omdömeslöst. Starhawk säger: "We can act freely only when we recognise that we are neither powerless nor omnipotent; that over active wills tempered by the activity of other wills that our needs and desires must be balanced with dose of others."⁶⁷

Ritualer och ceremonier är också ett sätt att tillsammans förena sin förmåga till makt, med cirkeln som grund, för helhetens bästa. Ritualens form är cirkelns heliga form, den står fri från makt över/herravälde. I ritualen bidrar alla tillsammans med energi för att stödja varandras olika processer och för att hedra väven. Deltagarna har möjlighet att uttrycka sig inifrån och agera på sätt som kanske inte accepteras i deras vardag.⁶⁸ Genom sammanlänkningen i väven påverkar det energiflödet som ritualen skapar helheten och kan på så vis hjälpa till att realisera en förändring i samhället.

7. Sammanfattning

Gudinnan är skapelsen och livsenergin, cykeln, tiden, livet och döden, allestädes närvarande i och runt människorna. Som vi sett är gudinnan symbol för den skapande, födande och nedbrytande kraften i universum, denna cykliska struktur är grunden för allt liv. Gudinnan, cirkeln, skapar ingen klar distinktion mellan energi och materia. Båda är uttryck av gudinnans livsenergi och kan på olika vis erfaras och även påverkas.

En människas liv påverkas inte bara av andra människor i hennes närhet, genom sammanlänkningen i väven är människorna ständigt förbunden till jordens energifält, månens olika faser samt människors och djurs levnadsförhållande på resten av jorden. Cirkeln är på så vis också symbol för den gemenskap människor lever i med varandra, naturen och djuren - djupast sett lever vi i gemenskap med resten av väven och gudinnan själv.

Jag menar att Gudinnetrons symbolspråk emanerar ur föreställningen av gudinnan.

Gudinnetrons olika symboler som väven och ormen samt mytologins olika gudinnor visar alla på olika delar av gudinnans helhet. Starhawk menar att gudinnetro inte i egentlig mening är en tro på gudinnan utan en upplevelse av immanens och sammanlänkning med hela väven. Detta ger en förståelse av makt där makt dels ses som en personlig förmåga men också en möjlig väg att agera tillsammans med andra. Människorna är del av väven,

---

67 Starhawk 1997, s.40

68 Starhawk1987, s.99

den immanenta livskraften. Gudinnans energi omfamnar både Yin- och Yangkraft. Genom sammanlänkningen med den skapande gudinnekraften har människor också förmåga att agera, skapa och sätta gränser utifrån denna helhet. Att forma sitt liv efter egen vilja och integritet är därav ett uttryck för vår förmåga till makt. I detta sammanhang måste integritet förstås utifrån upplevelsen av immanens, allt livs inneboende värde, sammanlänkning och helhet. Människaors integritet är skapad ur samhörighet med resten av väven, att använda sin förmåga till makt för att ha makt över andra är att inte respektera andra livsformers integritet och värde och inte heller cirkelns helhet.

Grunden för makt tillsammans med andra är gudinnans princip. cirkeln, den stora cirkeln väven utgör men även cirkeln av människor. Cirkeln skapar ingen hierarki den förmedlar gemenskap och samordning. För att realisera makt som bygger på samordning i en grupp av människor behöver de beslut man kommer fram till vara grundade hos alla deltagare och även innefatta den helhet som väven utgör. Gudinnan är den födande kraften och att handla med cirkeln som grund är att tillsammans medvetet fortsätta att föda/skapa världen i människors sammanhang, utifrån ömsesidig respekt för allt livs inneboende värde och för helhetens bästa. Gudinnetroens maktsyn har sin grund i ett alternativt symbol/ värdesystem som ifrågasätter makt över/herravälde systemets "äkthet" vilket medför att människor har möjlighet att få distans till och kan göra motstånd mot olika former av herravälde.

Makt över/herravälde finner jag inte någon symbolisk grund för inom gudinnetroen. Denna maktform ses som en produkt av och förutsättning för symbolspråk som bygger på dualism mellan gud, det högsta - jord och människor. Makt över legitimerar ett hierarkiskt värdesystem, där människor och natur inte har inneboende värde, värde är något man förtjänar. På så vis menar gudinnetroende att makt över/herravälde varken respekterar cirkeln, väven eller livets mångfald.

Litteraturförteckning

- Arendt Hannah (1952/1998) *Människans villkor/Vita aktiva* Göteborg: Daidalos AB
- Arendt Hannah (1964/2004) *Den banala ondskan: Eichmann i Jerusalem* Göteborg: Daidalos AB
- Arendt Hannah (1970) *Om våld* Stockholm: Aldus, Bonnier
- Biederman Hans (1989/1991) *Symbol lexikonet* Stockholm: Forum
- Eisler Riane (1987/2005) *Bägaren & Svärdet: vår historia, vår framtid* Svensbyn: Friare liv konsult
- Engelstad Fredrik (2006) *Vad är makt* Stockholm: Natur och kultur
- Geertz Clifford (1973) *The interpretation of cultures* New York: Basic Books
- Hansen Philip (1993) *Hannah Arendt: politik, historia och medborgarskap* Göteborg: Daidalos AB
- Junus Petra (2000) *Crossing over: en manual för döden och döendet för gudinnetroende i Carl-Gustav Carlsson & Liselotte Frisk (red.) Gudars och gudinnors återkomst, s.188- 196* Umeå: studentlitteratur
- Kalevala* (1945) Åbo: Förlaget Bro
- McFague Sallie (1994) *Gudsbilder i en hotfull tid* Stockholm: Verbum
- Noble Vicki (1983/1994) *Motherpeace: A Way to the Goddess through Myth, Art and Tarot*. San Francisco: Harper Collins publisher
- Nilsson Roddy (2008) *Foucault en introduktion* Malmö: 'Egalit'e
- Onsell Birgitta (1994) *Efter tusen år av tystnad...Gudinnebilder och glömda spår* Stockholm: Carlssons bokförlag
- Onsell Birgitta (1990) *Jordens moder i Norden* Stockholm: Carlssons bokförlag
- Reuther Rosemary Radford (1992) *Gaia & God: An ecofeminist theology of earth healing* New York: Harper Collins Publishers
- Sjöö Monika & Mor Barbara (1981/ 1987) *The Great Cosmic Mother: Rediscovering the Religion of the Earth* San Francisco: Harper & Row
- Starhawk (1987) *Truth or Dare* San Francisco: Harper & Row
- Starhawk (1989). *The Spiral Dance* San Francisco: Harper & Row
- Starhawk (1997). *Dreaming the Dark* Boston: Beacon Press

Weber (1971) *Makt och byråkrati* Oslo: Gyldendal

Wikström Owe (1994/1997) *Det bländande mörkret* Uppsala: Libris

Ödman Per-Johan (2003) *Hermeneutik och forskningspraktik* i Bengt Gustavsson (red)
Kunskapande metoder inom samhällskunskap Lund: Studentlitteratur

Avhandling

Asso Livi (2005) Hannah Arendt om totalitarismen Helsingfors universitet

<http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/hum/filos/pg/masso/> (2008-10-13)

Uppslagsord

”Makt” Nationalencyklopedin [bd] 12 (1993) Höganäs: Bra böcker

”Power” Norstedts engelska ordbok (2005/2008) Stockholm: Nordstedts akademiska förlag

”Makt” .2008. Svenska akademins ordlista.

<http://g3.spraakdata.gu.se/saob/> (2008-11-10)